

*Світлана МУЛЕСА,
студентка 6 курсу
факультету міжнародних відносин
ДВНЗ «УжНУ»*

НОВИЙ ВИМІР МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Поняття асиметрії (тобто неспіврозмірності, невідповідності) походить з математики й фізики. Біфуркація міжнародної структури в епоху глобалізації і системна нестабільність світу у ХХІ ст. активізували і надали нового значення асиметрії безпеки, зокрема, асиметричним конфліктам. Конкретні прояви асиметрії, такі як, приміром, тероризм, здатні створювати сильні каталізуючі виклики для існуючої системи; інші - не менш значущі прояви - змінюють структуру еволюційним, поступовим шляхом.

Асиметричний конфлікт є наслідком взаємодії акторів з приводу матеріальних або нематеріальних цінностей, в якій їм притаманні різні за характером цілі та засоби їх досягнення. Причинами міжнародного конфлікту є, по-перше, внутрішні (по відношенню до конфлікту) протиріччя між учасниками, і, по-друге, зовнішні стимулюючі фактори. Основною передумовою виникнення асиметричного конфлікту є сприятлива для нього структура міжнародної системи. В даному випадку не мається на увазі певний тип міжнародної структури або її окремі характеристики (полярність, тип зв'язків, домінуючі види відносин і т. ін.), а скоріше стабільність існуючої структури та механізми захисту її основних характеристик.

Основні характеристики та тенденції розвитку сучасної глобальної системи міжнародних відносин визначають відмінність її від усіх попередніх, диктуючи нові стратегічні, оперативні та тактичні правила гри.

Розуміння цих тенденцій необхідне для підтримування оптимального стану всієї системи. Іншою потенційною загрозою існуванню системи є зростання протиріч цивілізаційно-релігійного характеру. В деяких випадках це може підвищити конфліктність майбутньої системи, якщо союзи матимуть виключно тимчасовий, тактичний характер.

Виділимо такі типи асиметричних конфліктів.

1.Короткострокові та довгострокові асиметричні конфлікти. В перших використання асиметричної стратегії націлене на здобуття тактичних переваг, тимчасових ефектів тощо. Прикладом перших може бути бліцкриг у виконанні Німеччини в 1939-1941 роках, другої - ядерна стратегія США в 1945-1949 роках. Прикладом довгострокового може бути протистояння Афін і Спарти в Пелопоннеській війні.

2.Запланована та "випадкова" асиметрія. Плановане використання асиметрії вимагає наявності певної інформації про противника, оцінки його слабкостей і, на основі цього, власних відносних переваг. "Випадкова" асиметрія є, по суті, результатом збігу обставин, який, тим не менш, трапляється часто.

3.Асиметричний конфлікт може бути з високим або низьким ступенем ризику для кожної із сторін. Високий ступінь ризику притаманний короткостроковим конфліктам, де одна із сторін застосовує "дешеву" стратегію, наприклад - тероризм.

Можна також виділити наступні види асиметричних конфліктів.

1.Конфлікти різних концептуальних рівнів. Прикладами можуть бути партизанська війна або війна між противниками із якісно відмінними рівнями технологічного або промислового розвитку. Власне, обидва види є пов'язаними і характерними для глобалізованого

світу (конфлікт в Югославії - як операції албанців проти сербської поліції, так і військова операція НАТО; антитерористична операція в Афганістані тощо).

2. Асиметрія інтересів. Цей вид асиметричних конфліктів пов'язаний із різним рівнем зацікавленості сторін у здобутті перемоги в конфлікті. В ході війни США у В'єтнамі інтереси сторін були різного рівня. Сторона, що обстоює інтереси вищого рівня, частіше ризикує і збільшує загальний ступінь ризику, на який часто не готова піти інша сторона.

3. Нормативна асиметрія моралі або етичних стандартів.

4. Асиметрія організаційних рівнів. Прикладом асиметричного конфлікту може бути конфлікт держава - недержавна (держава проти терористичної мережі). Подібний вид асиметрії має тенденцію до зростання.

5. Асиметрія часу. Сторони асиметричного конфлікту протилежно зацікавлені у швидкості протікання і розв'язання конфлікту.

6. Стратегічна асиметрія є одним із структурних проявів глобальної міжнародної системи, і одночасно - зовнішнім фактором впливу для всієї системи. Прикладами таких криз можуть бути періоди кінця ХУІІ століття (революція у Франції та наполеонівські війни) або 60-роки ХХ століття.

Отже використання асиметричних стратегій обумовлено існуючою структурою міжнародної системи, і, якщо такі стратегії використовуються періодично, найбільшого системного значення вони набувають в подібні періоди.

Аналізуючи сьгоднішню світову ситуацію з погляду асиметрії міжнародних політико-економічних відносин, можна назвати такі основні її риси: 1) світову ситуацію визначає військове й науково-технологічне

домінування Сполучених Штатів (однополярний світ); 2) Сполучені Штати зустрічаються із всезростаючим опором у вигляді різноманітних викликів — таких, як міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, перспектива можливої появи другої могутньої наддержави — Китаю, суперництво з ЄС, Індією, Росією, Бразилією та іншими силами; 3) згідно з деякими оцінками, можливе посилення боротьби за ресурси, насамперед, енергоносії.

Питання розповсюдження зброї масового знищення в добу глобалізації

Проблема нерозповсюдження зброї масового знищення, з огляду на загрозу придбання та використання такої зброї терористичними угрупованнями, набула нового виміру. У цьому контексті нагальним є використання інституцій ООН, зокрема Ради Безпеки, у вирішенні проблеми нерозповсюдження зброї масового знищення, а також запровадження нових та удосконалення існуючих механізмів запобігання загрози цієї зброї на глобальному рівні.

28 квітня 2004 року Рада Безпеки ООН одностайно схвалила резолюцію №1540 [1]. Згідно з нею країни брали на себе зобов'язання утримуватися від надання підтримки у будь-якій формі недержавним суб'єктам, які мають намір розробити, придбати, виробити, отримати, перевезти, передати або застосувати ядерну, хімічну чи біологічну зброю та засоби її доставки. Окрім заходів нормативного характеру, країни мають запровадити внутрішній контроль для попередження розповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки. Прийняття резолюції стало сигналом для приєднання до Ініціативи низки держав. Цей чинник відіграв свою роль під час ухвалення рішення про приєднання до Ініціативи України та Російської Федерації. Резолюція передбачає конкретний механізм контролю за виконанням її положень. Так, для

відстеження імплементації документа в рамках РБ ООН створено окремий Комітет.

Політика нерозповсюдження ядерної зброї передбачає реальні дії. Основні з них: по-перше, виконання вимог ст. 6 Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) [2], відповідно до якого його учасники - ядерні держави «... зобов'язуються в дусі доброї волі вести переговори про ефективні заходи зі скорочення гонки ядерних озброєнь та ядерного роззброєння, а також про договір про загальне та цілковите роззброєння під суворим і ефективним міжнародним контролем»; по-друге, виконання міжнародних угод і зобов'язань, спрямованих на нерозповсюдження та протидію розповсюдженню зброї масового знищення й засобів її доставки.

Є всі підстави стверджувати, що за десятиліття існування Договору про нерозповсюдження ядерної зброї Росія (раніше СРСР), Велика Британія, Франція та США не виконали і продовжують порушувати вимогу ст. 6 Договору про загальне та цілковите ядерне роззброєння. Сам процес скорочення ядерних озброєнь, з точки зору його позитивного впливу на режим нерозповсюдження, відбувається неприпустимо повільно.

Американські програми зменшення загрози розповсюдження зброї масового знищення спрямовані на недопущення потрапляння зброї масового знищення, матеріалів для її виготовлення, засобів доставки та відповідних знань до рук ворожих держав і терористичних груп. Що стосується жорсткої безпеки, такий підхід виявився досить успішним.

Країни - члени НАТО беруть участь у глобальній боротьбі з розповсюдженням зброї масового знищення, а саме - в Ініціативі проти розповсюдження ЗМЗ та Глобальному партнерстві Великої вісімки проти розповсюдження зброї і матеріалів масового знищення.

Центр зброї масового знищення, який відповідає за підхід Альянсу до боротьби з розповсюдженням, може відіграти в цьому провідну роль, забезпечує стратегію вирішення цього складного завдання.

У рамках іншої односторонньої ініціативи у грудні 1996 року міністри закордонних справ і міністри оборони країн НАТО оголосили про те, що розширення Альянсу не передбачає внесення змін у його значно скорочені ядерні сили і, отже, НАТО „не має ні намірів, ні планів на розміщення ядерних озброєнь на території країн - нових членів Альянсу, а також не має ніякої потреби змінювати якісь аспекти ядерних сил чи ядерної політики НАТО, і що Альянс не передбачає такої потреби в майбутньому", що було закріплено у Основоположному акті про взаємні відносини, співпрацю і безпеку між Організацією Північноатлантичного договору і Російською Федерацією [3] (травень 1997 р.).

За Договором про обмеження стратегічних озброєнь (ОСО) розгорнуті стратегічні озброєння США і Росії скорочені з майже 10 тис. до менше 6 тис. одиниць озброєнь для кожної країни. Згідно з американсько-російським Московським договором про обмеження стратегічних наступальних озброєнь, підписаним 24 травня 2002 року, Сполучені Штати до 31 грудня 2012 року скоротять і обмежать свої оперативно розгорнуті стратегічні ядерні боєголовки до 1700 - 2200 одиниць. Цей договір зобов'язує Росію зі свого боку зробити відповідні скорочення.

Стратегія боротьби ЄС з розповсюдженням зброї масового знищення, узгоджена і ухвалена 2003 року, сприяла співробітництву з НАТО. Проте, як і в інших сферах, у сфері боротьби з розповсюдженням зброї масового знищення відносини між ЄС і НАТО часто торкаються скоріше нюансів взаємодії, ніж конкретних

питань, а дух суперництва, що існує, може призвести скоріше до дублювання, а не взаємного доповнення зусиль.

Міжнародний тероризм

В глобалізованому світі міжнародний тероризм став однією з найпекучіших проблем світової спільноти. У зв'язку з цим виникла потреба опрацювати нові підходи до вивчення сутності цієї глобальної загрози та побудови нової архітектури безпечного співіснування у сучасному світі. Події 11 вересня 2001 року в США актуалізували цю проблему.

Сьогодні тероризм є фактором не внутрішньодержавного, а переважно міждержавного значення. Уряд будь-якої країни, розробляючи свою зовнішньополітичну стратегію, має враховувати, що діяльність терористів поширюється без огляду на державні кордони, і адекватно реагувати на це.

Є розуміння необхідності створення комплексної глобальної конвенції проти тероризму, яка б включала й визначення цього поняття. Однак досі триває протистояння тих, хто прагне боротися з тероризмом, і тих, хто вважає, що «борці руху опору», як вони це називають, не повинні підпадати під визначення тероризму. Віднедавна, з ухваленням Конвенції з ядерного тероризму, існує вже 13 міжнародних конвенцій з різних аспектів тероризму. Вони є юридично зобов'язуючими. На жаль, поки що тільки третина держав світу ратифікували попередні дванадцять документів. Тому Європейський Союз обстоює ідею спільної ратифікації усіх цих документів, зокрема таких важливих, як Конвенція проти терористичних вибухів та Конвенція проти фінансування тероризму.

Сучасний тероризм характеризується кількісним зростанням терористичних актів, цинічністю і жорстокістю їх виконання; масштабністю наслідків акцій, великою кількістю жертв; спробами оволодіння зброєю масового

ураження з метою її подальшого використання. Тероризм включає до своїх арсеналів нові засоби впливу – інформаційні, екологічні та психологічні. Досить високим є рівень підготовки терористів, що набувають досвіду внаслідок участі в різних конфліктах.

Останнім часом кількість терористичних формувань, що дотримуються переважно релігійної мотивації, значно зросла. При цьому пропорційно зросла й кількість жертв: якщо в середині 90-х рр. XX ст. ці організації здійснювали близько чверті усіх відомих у світі терористичних актів, то сьогодні – уже понад 90%.

Чи є достатні підстави вважати новітні форми тероризму однією з форм війни, де політичні гравці, використовуючи насильство, хочуть нав'язати свою волю? Широко розповсюджене «класичне» визначення війни як продовження політики насильницькими засобами є гнучкішим, ніж сучасні, які пов'язують війну з озброєною боротьбою держав чи кількістю жертв (більше 1000 протягом року), оскільки воно не залежить від того чи іншого історичного розкладу сил. Прихильники таких поглядів заперечують, що терористичні мережі, лідери воєнізованих формувань і місцеві диктатори (war lords) є сторонами, що ведуть війну. У кращому разі вони визнаються агентами (суб'єктами) організованого насильства.

Нові форми транснаціонального тероризму націлені на асиметрію, за допомогою якої гравці, що надто поступаються технологічно й організаційно своєму переважаючому супротивникові, стають здатними наносити йому важкі втрати. Але залишається питання: чи в змозі вони в результаті отримати бажані політичні результати (капітуляцію противника)? Ні. Класична міждержавна війна перетворилася, внаслідок потенційної нищівної сили ядерної зброї і високої уразливості сучасних

суспільств в епоху глобалізації у плані руйнувань, на модель, що історично вичерпала себе. Але її попередження залишається актуальним завданням, яке не може стати другорядним через актуалізацію війни з терористами.

Новітні форми тероризму ґрунтуються, таким чином, на тому, що в них асиметрія не розглядається як тимчасовий стан, а зіткнення з військовим апаратом держави-опонента не ставиться за мету навіть і у віддаленому майбутньому. Навпаки: необхідно уникнути його, щоб знову і знову мати можливість нападати на суспільну інфраструктуру. Цій меті відповідає організаційна структура у формі не прив'язаних до певної території мереж.

Терористичні організації гнучкіші, ніж державні інституції, в питаннях впровадження технічних інновацій. У своїх цілях вони використовують технічні засоби, які є у вільному продажу, а також наявні об'єкти глобальної інформаційної інфраструктури. Сучасні інформаційні технології надають можливості терористичним організаціям для збирання потрібної інформації (графіки авіарейсів, коридори прольоту цивільної авіації тощо) та прив'язки до місцевості (використання систем глобального позиціонування – GPS).

Боротьба з глобальним тероризмом. У протистоянні з транснаціональною терористичною загрозою можна виділити ряд напрямів боротьби. *Перший* — це психологічний настрій населення, який можна позначити як «героїчний спокій і незворушність». *Другий* напрям має яскраво виражений наступальний характер і являє собою комбінацію правоохоронних заходів, дій спецслужб та воєнних операцій. *Третій* напрям — відокремлення власне терористичних груп від оточення, що їх підтримує, тобто від можливості поповнення новими бійцями, коштів і політичної легітимації. *Четвертий*

напряма — консолідація глобальної світової спільноти та приведення законодавства всіх зацікавлених країн у сфері боротьби з тероризмом до єдиних міжнародних вимог (стандартів).

Успішна глобальна антитерористична діяльність вимагає розробки спільної стратегії і тактики боротьби, координації зусиль і планів світової спільноти щодо протидії загрози на регіональному і глобальному рівнях, належного фінансування.

Участь НАТО в боротьбі з тероризмом. З 2001 року Альянс втілює послідовну політику проти тероризму. Відповідні концепції і доктрини Альянсу переглядаються у світлі відсічі терористичним загрозам. Військова концепція захисту від тероризму була узгоджена на Празькому саміті 2002 р. Із ухваленням Військової концепції боротьба з тероризмом стала невід'ємною частиною місій збройних сил Альянсу. У Військовій концепції визначаються потенційні внески збройних сил членів Альянсу, їх підготовка до участі в операціях, захисті від нападів терористів або загроз нападів, спрямованих з-за кордону проти населення, території, інфраструктури і збройних сил.

Боротьба з тероризмом неможлива без ефективної розвідувальної діяльності. З метою вдосконалення обміну розвідувальною інформацією про терористів та її аналізу, створено Розвідувальний підрозділ з оцінки терористичної загрози. Цей підрозділ користується цивільними і військовими розвідувальними ресурсами як НАТО, так і країн-партнерів для виконання оцінки ситуації, яка передається до Північноатлантичної ради і штабу НАТО.

Члени Альянсу і країни-партнери спільно працюють над поліпшенням цивільної готовності до можливих терористичних нападів. Цій меті слугують "Мінімальні стандарти і незобов'язуючі рекомендації для тих, хто повинен першим відреагувати на планування, навчання,

процедури і оснащення у разі інцидентів з ядерною, хімічною та бактеріологічною зброєю", втілюється ряд ініціатив, спрямованих на захист критичних елементів цивільної інфраструктури.

Досвід НАТО і її головні активи - інтегрована військова структура, високий рівень оперативного планування і процедури застосування широкого спектра європейських і північноамериканських військових ресурсів і можливостей - роблять її здатною виконувати широкомасштабні багатонаціональні військові операції, зокрема проти тероризму. Зокрема, це демонструє антитерористична операція НАТО в Середземному морі „Ектив ендевор“; операція „Ігл Есист“, коли Сполученим Штатам з жовтня 2001 по травень 2002 року надавалась підтримка в галузі раннього повітряного попередження; операції під проводом НАТО в Афганістані і західних Балканах допомагають запобігти діям терористичних і екстремістських груп, спрямованих на підірив миру й стабільності.

В основоположній хартії Ради Росія - НАТО тероризм визначено як ключову сферу консультацій і практичної співпраці між НАТО і Росією, а у грудні 2004 року було узгоджено План дій проти тероризму. Боротьба з тероризмом є не менш важливим виміром Інтенсифікованого діалогу між НАТО і Україною. План дій Партнерства проти тероризму, узгоджений у листопаді 2002 року, забезпечує рамки для співпраці НАТО в цій галузі з усіма країнами-партнерами. Крім того, сім країн - учасниць Середземноморського діалогу можуть брати участь у заходах за Планом дій Партнерства проти тероризму на індивідуальній основі.

Участь Європейського Союзу в боротьбі з міжнародним тероризмом. Антитерористична стратегія ЄС включає три основні складові. По-перше, в боротьбі з

тероризмом головну відповідальність несуть національні уряди, що забезпечують контроль над силами поліції, структурами безпеки і розвідки, а також системою судочинства. По-друге, національні структури повинні співпрацювати зі структурами інших країн, існує програма практичної співпраці на європейському рівні та юридичні інструменти для забезпечення цієї співпраці. Третій напрям передбачає посилення співпраці між Європейським Союзом і його партнерами: Організацією Об'єднаних Націй, а також Міжнародним агентством з атомної енергії у Відні та Організацією із заборони хімічної зброї в Гаазі.

У січні 2004 р. був запроваджений європейський ордер на арешт. З того часу, як цей юридичний інструмент було ратифіковано членами ЄС, видано сотні європейських ордерів на арешт, що передбачає і екстрадицію підозрюваних в тероризмі. Перевагою застосування цього інструменту є швидкість. Процес екстрадиції раніше займав майже рік, зараз він триває два місяці. Серед політичних заходів члени Європейської Ради ухвалили рішення прийняти рекомендації Групи фінансової протидії відмиванню грошей, наприклад, Третя директива щодо відмивання грошей [4], яку узгодили Європейський парламент та Європейська Рада. ЄС розвиває співпрацю з третіми країнами, зокрема з державами Ради співробітництва країн Перської затоки, щоб переконати їх у необхідності ратифікувати та впровадити Конвенцію ООН проти фінансування тероризму.

Для адекватного реагування на загрози такого характеру **Україна** передбачає активізацію своєї участі у миротворчих та гуманітарних операціях під егідою ООН.

Енергетична безпека

В сучасному глобалізованому світі немає загально визнаного розуміння поняття енергетичної безпеки. В глобальному контексті енергетична безпека

означає не тільки запобігання конфліктів за енергетичні ресурси між постачальниками й споживачами, усередині групи країн-постачальників і усередині групи країн-споживачів, але й розширення доступу до енергетичних ресурсів. Збереження ситуації, за якої 2 млрд. людей не мають доступу до енергетичних ресурсів, загрожує гуманітарними катастрофами, зростанням напруженості у світі, появою нових конфліктів.

Згідно з наявними прогнозами, світове енергоспоживання може зрости на третину за найближчі 15 років, і приблизно на 45% – у майбутньому двадцятилітті. Ситуація на світовому ринку характеризується наступними обставинами: різкий ріст потреб азійських країн, що розвиваються, в енергоресурсах (до 45% перспективного приросту світового попиту на нафту); збільшення розриву між обсягами споживання й обсягами виробництва газу в розвинених економічних країнах (до 2020 р. від 60% до 70% газопостачання Європи буде забезпечуватися за рахунок імпорту); недостатність нафтопереробних і транспортних потужностей і обмеженість додаткових потужностей по видобутку нафти; недостатня транспарентність світової торгівлі енергоресурсами. Всі ці обставини висунули на передній план проблему енергетичної безпеки.

У якості зон потенційних конфліктів у зв'язку зі зростаючою вичерпаністю запасів органічного палива до 2050—2060 рр. визначають регіони, багаті на енергоносії (Перська затока, басейн Каспійського моря, Південно-Китайське море, Венесуела, Нігерія, Індонезія, Мексика), а також шляхи транспортування нафти танкерами (протоки) й місця проходження магістральних нафто- й газопроводів. До важливих країн - транспортерів в Європі належить Україна.

Україна є однією з найслабкіших ланок в ланцюгу асиметричних відносин між країнами-виробниками і

споживачами енергії. Україна належить до числа найбільших енергетичних імпортерів, займаючи 12-те місце в світі (перше – США, друге – Японія, п'яте – Італія, шосте – Франція, десяте – Велика Британія). Україна забезпечує енергетичні потреби за рахунок власних джерел лише на 10-12% по нафті і на 22- 24% – у природному газі. Катастрофічно низьким є рівень енергозбереження України: енергомісткість одиниці ВВП в Україні в 6- 9 разів вища, ніж в країнах ЄС. Україна посідає третє місце в світі серед найменш енергозберігаючих країн. На першому місці Танзанія, на другому – Узбекистан, четверте – за Туркменистаном. П'яте місце посідає Замбія, шосте – Нігерія. Росія на 12-му місці.

На сьогоднішній день склалася не просто асиметрична, а загрозово залежна від Росії ситуація у сфері розподілу енергоносіїв. Є всі підстави вважати, що Росія В. Пугіна, яка за своїм промисловим потенціалом дорівнює Італії (тобто найслабшій країні Великої вісімки), розвивається асиметрично, зростаючи як глобальна нафтогазова імперія. В Росії зосереджено близько 13% світових розвіданих запасів нафти і 34% запасів природного газу. На долю паливно-енергетичного комплексу припадає близько 25% виробництва ВВП, 30% обсягу промислового виробництва, близько 50% доходів бюджету й валютних надходжень Російської Федерації. Якщо в 2004 р. в Росії добуто 458,7 млн т нафти (експортовано 257,4 млн т), то до 2015 р. збираються добувати 530 млн т нафти і 740 млрд куб.м природного газу (експорт — 290 млрд куб.м). Виробляючи 20% від глобальної продукції нафти, Росія почала змагання з ОПЕК і, зокрема, із Саудівською Аравією за нафтовий ринок Сполучених Штатів. Завдяки геостратегічному розташуванню, Росія має можливість виходу на всі три найбільші світові ринки нафти – європейський, північноамериканський і ринок Південно-Східної та Південної Азії. Центральноевропейські країни на 60% залежать від

поставок російської нафти, країни ЄС – на 40%. У 2002 р. почався танкерний експорт російської нафти до США, який досяг 4% американських потреб. Завдяки нафтопроводу з Сибіру до Мурманська, експорт нафти до Північної Америки збільшиться і досягне 10-12% потреб США.

При обговоренні проблематики відносин України з Росією існує міф щодо можливості порівняння асиметричних відносин між Канадою і США з одного боку і Україною та Росією – з іншого. Є принаймні три фундаментальні відмінності, що не дозволяють адекватно порівнювати ці пари країн та їхні відносини. На відміну від майже повної енергозалежності України від Росії, Канада є важливим постачальником енергоносіїв до США: Канада постачає до США 99% американського імпорту електроенергії, 94% імпорту природного газу, 17% нафти, 35% урану для АЕС. В Канаді відкрито великі поклади нафти й газу на східному узбережжі – в Ньюфаундленді й Новій Шотії. В нафтових пісках Альберти криються поклади нафти ємністю в 300 млрд барелів – більше, ніж у Саудівській Аравії. Якщо ж згадати про величезні поклади чистої питної води та мінеральні багатства Канади, то вимальовується зворотна асиметрія, яка робить пару Канада – США непорівнянною з Україною в її відносинах із Росією. Україна, маючи унікальне географічне транзитне розташування на перехресті Євразії та Європи, Півдня і Півночі має дотримуватися раціональної стратегії розвитку.

Міжнародний механізм глобальної енергетичної безпеки міг би забезпечити легітимний і авторитетний арбітраж як різних підходів до енергетичних проблем, так і спірних випадків в енергетичній сфері. Наявність вільних, конкурентних і відкритих ринків має життєво важливе значення для ефективного функціонування глобальної енергетичної системи.

Для забезпечення адекватного енергопостачання у світовому масштабі необхідно в період до 2030 р. вкласти

трильйони доларів США в усі ланки енергетичного ланцюга, причому значна частина цієї суми повинна піти на потреби країн, що розвиваються. Йдеться про відбудову глобального виробничо-збутового енергетичного ланцюга з метою: подальшого енергозбереження за рахунок заходів впливу на попит, а також впровадження передових видобувних та енергозберігаючих технологій; методів, у тому числі по зберіганню вуглекислого газу; заохочення до широкого використання поновлюваних і альтернативних джерел енергії; нарощування обсягу доведених запасів вуглеводнів темпами, що випереджають їхнє виснаження, і підвищення віддачі родовищ; підвищення ефективності нафто- і газовидобутку, а також розробки родовищ континентального шельфу; створення, збільшення й підвищення ефективності потужностей у нафто- і газопереробці та нафтохімії; розвиток глобального ринку зрідженого природного газу; - створення або модернізації інфраструктури для транспортування й зберігання енергоносіїв; розвитку ефективних потужностей в електроенергетиці; розширення й підвищення ефективності, безпеки та надійності електромереж, їхнє з'єднання в єдину мережу.

Висновок. Безпековий потенціал європейської та євроатлантичної інтеграції, особливості формування загальноєвропейської системи безпеки надає можливість сподіватися, що саме у сфері безпеки Україна нині має перспективи стати не лише користувачем, а й реальним суб'єктом європейської політики безпеки. Перспективними напрямками співпраці між Україною та ЄС у рамках Європейської політики безпеки та оборони визначено надання послуг з переміщення військ та перевезення військових вантажів авіатранспортом України, залучення українських військових підрозділів до проведення миротворчих операцій під егідою ЄС, розвиток співробітництва між підприємствами ОПК України і держав ЄС щодо реалізації спільних проектів з розробки

нових видів озброєнь та військової техніки, модернізації наявних видів, космічних програм тощо. Також аналізуються проблеми, пов'язані з визначенням пріоритетних напрямів співпраці України й ЄС у сфері регіональної безпеки, з майбутніми перевагами членства України в Північноатлантичному Альянсі, яке, відповідно до умов Вашингтонського договору, гарантуватиме Україні захист її суверенних прав, зокрема таких, як посягання на територіальну цілісність, порушення державного кордону, військова агресія, втручання у внутрішні справи, підривна діяльність іноземних спецслужб, політичний та економічний шантаж тощо.

Список використаних джерел

- 1. Резолюция 1540 (2004), принятая Советом Безопасности на его 4956 заседании 28 апреля 2004 г. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_k77*
- 2. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – Книга 2, 2004 р. - № 4. – С. 597.*
- 3. Основополагающий акт о взаимных отношениях, сотрудничестве и безопасности между Российской Федерацией и Организацией Североатлантического Договора от 27 мая 1997 года [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nato.int/cps/ru/natolive/official_texts_25468.htm*
- 4. Директива 2001/97/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу, яка вносить зміни в Директиву Ради 91/308/ЄЕС щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей : Декларація Комісії від 04.12.2001р. // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2003. – № 12.*